

*Bij het vallen van de avond lagen de Hoorns van Hattin
bezaaid met dode Franken. De stank van hun rottende lijken
was het parfum van onze overwinning. Nergens in deze
bloederige zee van verhakelde lichamen, opengespleten
schedels, gekraakte ribben, afgesneden neuzen en
uitgeklopte tanden was er ook maar één glimp van hun valse
god te vinden...*

- Imad al-Din -

Cover:
'De slag bij Hattin' van Gustave Doré

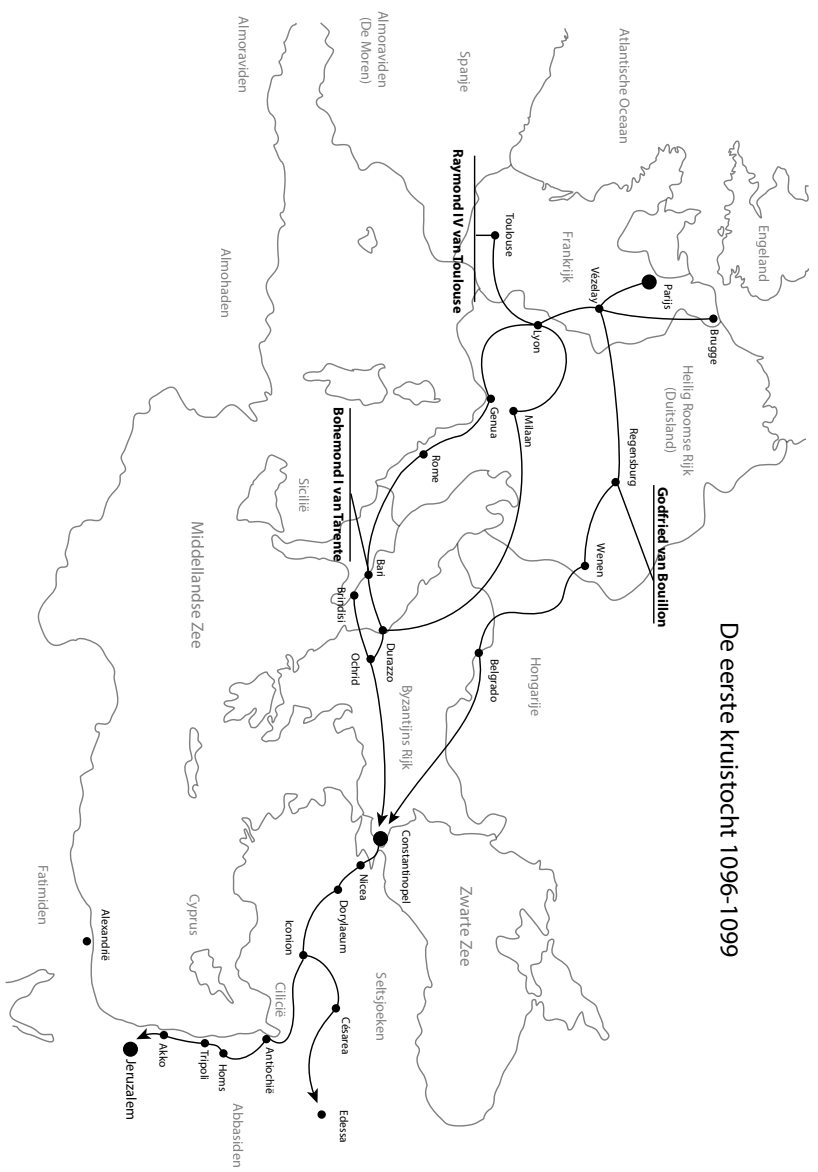
Illustraties/gravures:
Gustave Doré

Kaarten en battle maps:
Gerard Durant

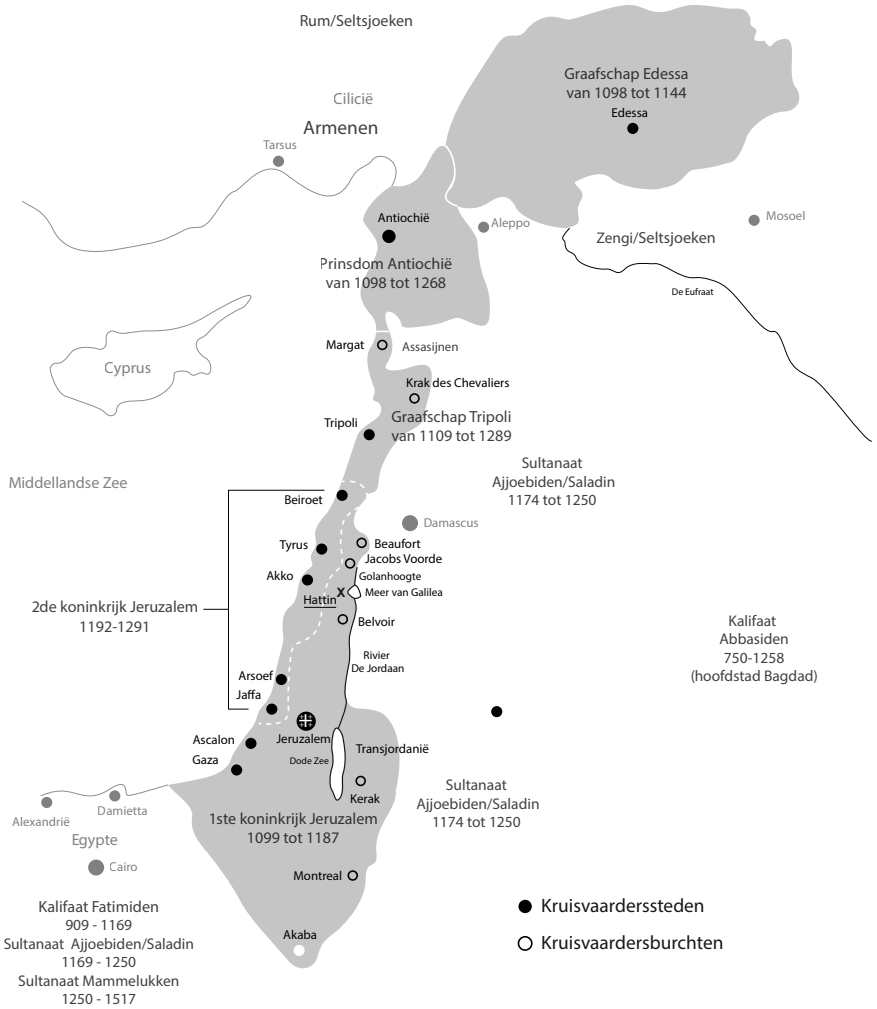
Index

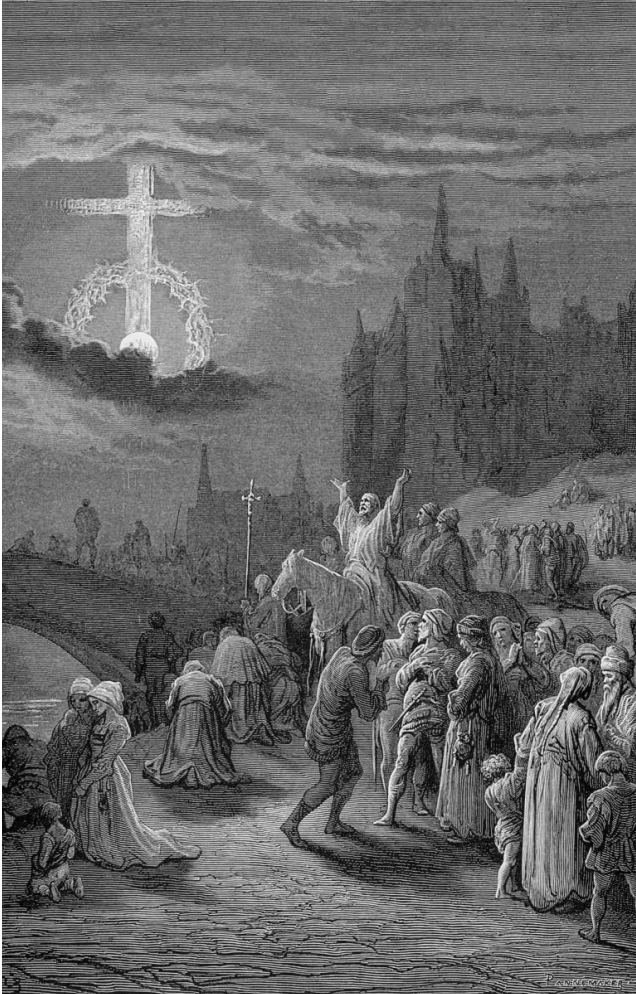
1. God wil het...Deus vult!	9
2. De eerste kruistocht	19
3. De kinderen van de Levant	31
4. Boudewijn de Melaatse en Saladin	45
5. Het verscheurde paradijs	55
6. De bronnen van Saforie	67
7. De strijdmars naar Tiberias	73
8. De Hoorns van Hattin	83
9. De val van Jeruzalem	97
10. De leeuw tegen de adelaar	105
11. De lange doodstrijd	119
Literatuurlijst	135

De eerste kruistocht 1096-1099

De 4 kruisvaardersstaten in de Levant
 Het koninkrijk Jeruzalem, Edessa, Antiochië en Tripoli
 van 1098 tot 1291

Pieter de Kluizenaar doet zijn oproep om Jeruzalem te bevrijden.

God wil het...Deus vult!

In 1990 brachten de westerse mogendheden een enorm leger op de been om Saddam Hoessein uit Koeweit te verdrijven. Tijdens de voorbereiding van 'Desert Storm' vertelde de Amerikaanse opperbevelhebber Norman Schwarzkopf aan een journalist dat zijn grootste zorg niet zozeer de gevreesde Iraakse Republikeinse Garde was, maar wel de waterbevoorrading voor zijn troepen. Als ervaren generaal wist hij maar al te goed hoeveel militaire operaties in deze bloedhete regio op een catastrofe waren uitgedraaid door een tekort aan dat levensnoodzakelijke vocht. Vooral in de middeleeuwen, waar het transport beperkt was tot paard en kar, moest men ervoor zorgen dat er genoeg waterbronnen op de route lagen, of de strijders waren ten dode opgeschreven. Waarom de kruisvaarders zich met deze elementaire kennis bij Hattin toch een sprong te ver gewaagd hebben, heeft meerdere oorzaken en daarvoor moeten we teruggaan naar november 1095.

Tijdens deze kille herfstmaand laat paus Urbanus II alle rooms-katholieke ambtsdragers bijeenkomen in het Franse Clermont, voor één van de meest historische synodes aller tijden. Op een kleine groep ingewijden na, weet niemand op welk megalomaan plan hij al maanden aan het broeden is en wat voor een impact dit op de geschiedenis zal hebben. Urbanus II is geen paus zoals de voorgaande. Opgeleid in de befaamde benedictijner abdij van Cluny, brandt hij van ambitie om een einde te maken aan de feodale chaos waarin grote delen van West-Europa zijn terechtgekomen. Vooral in zijn thuisland Frankrijk handelt iedere leenheer en leenman naar eigen goeddunken en het gevolg is een wanordelijk kluwen van graafschappen en baronieën die om elke morzel grond met elkaar in conflict gaan.

Er gaat bijna geen jaar voorbij, zonder dat de arme boerenbevolking geterroriseerd wordt door plunderingen en slachtpartijen. Het zijn de donkere middeleeuwen en koning Filips I heeft niet de middelen om hieraan een eind te stellen. Zijn machtsbasis is verschrompeld tot een fractie van het huidige Frankrijk en eenmaal daarbuiten zwaaien zijn leenheren de plak. Zij gedragen zich als roofridders en trekken zich niets aan van enige juridische, politieke en morele rechtspraak. Bij de Britten gaat het er op dat moment niet veel beter aan toe. De verovering van de Engelse troon door de Normandische Willem I in 1066 en de invoering van het beruchte 'domesday book' (kadaster om belastingen te heffen), zorgt ook daar voor veel onrust en nodeloos bloedvergieten. De koningen zijn niet de enigen die hun macht als sneeuw voor de zon hebben zien wegsmelten. De gloriejaren van de paus als grote herder van de christelijke wereld zijn eveneens voorbij. De orthodoxe Byzantijnen hebben zich in 1054 met het Oosters Schisma van Rome afgescheurd en daarbovenop zijn er nog de opeenvolgende keizers van het Heilig Roomse Rijk, die het niet eens zijn met de wereldlijke bemoeienissen van de kerkvorst. Tijdens de Investituurstrijd zal dit conflict zo uit de hand lopen, dat de Duitse Hendrick IV een tegenpaus op de Heilige Stoel zet.

West-Europa bevindt zich in een zware identiteitscrisis en alsof dit alles niet erg genoeg is, zijn er nog de Noord-Afrikaanse moslims, ook wel Moren genoemd, die sinds 711 grote delen van Zuid-Europa hebben ingepalmd. Desondanks Alfonso VI met de 'reconquista' al wat terrein heeft heroverd, blijven de Moren, met steun van de fanatieke Almoraviden, grote delen van het Spaans-Portugees grondgebied bezetten en de Franse en Italiaanse kusten terroriseren. Urbanus II wil een eind stellen aan de teloorgang van het christelijke 'Avondland' en daarbovenop zijn machtspositie als enige en 'door god aangestelde' paus herstellen. Hier en daar heeft hij enkele kleine oorlogen kunnen stoppen met een 'godsvrede', maar dit

is enkel tijdelijk. Bij de kleinste ruzie of erfeniskwestie laaien de vijandelikheden tussen de adellijke families weer op en stroomt het bloed door de dorre akkers. Deze situatie is voor de door hongersnood en armoede gekwelde bevolking zo traumatiserend dat sommige gemeenschappen in Zuid-Europa vrijwillig de Moren binnenhalen. Binnen de goed georganiseerde taifas worden de christenen en joden met rust gelaten, zolang ze als dhimmi (niet-moslim) de zogenaamde djizja belasting betalen. Daarbovenop beginnen de Katharen in de Franse Languedoc ook meer en meer aan invloed te winnen en vormen die voor de paus een bijna even grote bedreiging als de islam. Urbanus II wordt misselijk van dit alles, maar weet niet wat hij nog meer kan doen dan iedereen aan zijn christelijke verantwoordelijkheid te herinneren en de zondaars naar de hel verwijzen. De toekomst ziet er voor hem zeer somber uit tot hij via zijn spionnen lucht krijgt van een brief die de Byzantijnse keizer Alexios I Komnenos aan Robrecht II van Vlaanderen heeft geschreven.

Het vroegere Oost-Romeinse Rijk, dat omgedoopt is tot het Byzantijnse Rijk, is in zowat alles verschillend van het Westen. In tegenstelling tot het arme en agrarische Frankrijk genieten de Byzantijnen, ook wel 'Grieken' genoemd, dankzij de handel met het Oosten al eeuwenlang van een grote welvaart, cultuur en wetenschappelijke bloei. Met een strak gecentraliseerd keizerlijk bewind is de hoofdstad Constantinopel (Byzantium) de metropool van de wereld, en beslaat het Byzantijnse Rijk een gebied dat van de Zwarte Zee tot aan het huidige Syrië reikt. Die voorspoed komt niet alleen uit de handel, maar ligt tevens bij het feit dat de opeenvolgende heersers, waar mogelijk was, voorrang gaven aan het diplomatieke overleg boven de taal van het zwaard. Ten strijde trekken kost veel geld en een vreedzaam compromis is altijd voordeliger dan zich zonder vaste uitkomst naar een

slagveld begeven. De Byzantijnen hebben op die manier veel nutteloze oorlogen vermeden en bovendien meerdere vijanden tot bondgenoten gemaakt. Aan deze succesvolle politiek komt midden 11de eeuw een einde met de komst van de Seltsjoeken. Deze Centraal Aziatische Oguz Turken hebben van de Hunnen de militaire techniek van de bereden boogschutters overgenomen, waartegen de logge Byzantijnse troepen in open veld geen antwoord op hebben. In een mum van tijd veroveren ze met hun snelle paarden en krachtige composietbogen grote delen van het Byzantijnse Rijk. In het begin kunnen de keizers de Seltsjoeken nog met enkele kisten goud afremmen, maar eens die zich massaal tot de islam bekeren is het hek van de dam. Zij zien hun strijd als een heilige oorlog en van enig compromis is geen sprake meer. Na de grote overwinning in 1071 op de Byzantijnen bij Manzikert, zullen de Seltsjoeken evenwel verdeeld geraken, waarop de ambitieuze keizer Alexios zijn kans grijpt om in het tegenoffensief te gaan.

Bij gebrek aan ervaren ridders wil hij hiervoor de hulp inroepen van zijn vriend Robrecht II van Vlaanderen. Keizer Alexios had hem en zijn vader Robrecht I enkele jaren voordien persoonlijk leren kennen op een pelgrimstocht en nadien zo'n 500 Vlaamse ridders ingehuurd om samen met de Koemanen de vijandige Petsjenegen bij Levounion te verslaan. Deze operatie was zo succesvol, dat Alexios de westerlingen ditmaal op grote schaal wil gebruiken om de Seltsjoeken uit zijn rijk te verjagen. Eenmaal de brief naar Robrecht II en een rits andere notabelen is verstuurd, neemt de geschiedenis een bruske wending. Aan wie allemaal Alexios zijn vraag heeft gesteld, is niet zo duidelijk en weinig relevant. Wat wel belangrijk is, dat Urbanus II op dat moment van geen hout meer pijlen weet te maken. West-Europa gaat ten onder aan interne twisten en de uitputtende Investituurstrijd met de Duitse keizer Hendrick IV, berooft Urbanus II van het gezag om daar zelf iets aan te doen.

In betere tijden zou hij de brief van Alexios gewoon naast zich neerleggen, maar op dat moment komt uit het niets een waar godsgeschenk uit de hemel vallen. De Byzantijnse oproep voor hulp is het ideale voorwendsel om een deel van de losgeslagen ridders naar het oosten te lokken, waarop tijdens hun afwezigheid de wereldlijke en kerkelijke macht in West-Europa kan worden hersteld. Het lijkt voor Urbanus II te mooi om waar te zijn en dat hij zich daarbij als de grote redder van het christendom kan profileren, is de spreekwoordelijke kers op de taart.

In 1095 ontmoet de paus de afgezanten van Alexios op de synode van Piacenza om hen te melden dat hij instemt met de militaire steun aan het Byzantijnse Rijk en bovendien voor een massa begeesterde krijgers zal zorgen. Hiervoor heeft de sluwe Urbanus II een even geniaal als duivels plan bedacht. Aangezien de te heroveren gebieden en steden op de pelgrimsroute naar het Heilige Land liggen, wordt er een vals gerucht de wereld ingestuurd dat niet alleen het Byzantijnse Rijk, maar ook Jeruzalem in groot gevaar verkeert. Deze stad is de bakermat van het christendom en als pelgrimsoord zo belangrijk dat het op de middeleeuwse landkaarten als centrum van de wereld wordt aangeduid. Op orders van Urbanus II strooit een klein legertje van geestelijken overal verschrikkelijke kwakkels rond, hoe de Seltsjoeken samen met de Arabieren, ook wel Saracenen genoemd, de christelijke pelgrims terroriseren en de heilige plaatsen in en rond Jeruzalem aanvallen. Deze leugens berusten op enkele ordinaire roofovervallen, die niets te maken hebben met religieuze intolerantie. Urbanus II gooit met de hulp van Alexios alle incidenten op één hoopje, waarbij kortweg alle moslims als duivelse monsters worden voorgesteld die op de vernietiging van Jeruzalem uit zijn. Door een gebrek aan onafhankelijke informatiebronnen gaan deze horrorverhalen als pap in de mond bij de West-Europese populatie. Iedereen, van leenheer tot lijfeigene, is geschokt door de berichten

die uit het Heilige Land komen aangewaaid en wil op één of andere manier in actie komen. Eenmaal de gemoederen danig zijn opgehitst, zet Urbanus II het tweede deel van zijn plan in werking. Keizer Alexios heeft hem expliciet gevraagd om geen gewapende boerenpummels, maar ervaren ridders en voetsoldaten te sturen. Dit is voor Urbanus II geen probleem, want als zoon van een adellijke Franse familie weet hij als geen ander hoe de paradoxale denkwereld van deze vechtjassen in elkaar zit. Zij plunderen en moorden erop los, maar hebben toch een heilige schrik om voor hun zonden in de hel te belanden. Om hun tomeloze agressie in de richting van het Midden-Oosten te kanaliseren, bedenkt hij een nieuwe kerkelijke richtlijn dat de oerzonde van het doden vervalst, als het slachtoffer een vijand van het christendom en dus moslim is. Deze vrijbrief om te moorden wordt nog eens aangevuld met een spirituele kwijtschelding (aflaten) van de misdrijven en zonden die de ridders in eigen land hebben begaan. Urbanus II heeft alles goed uitgedokterd en weet dat weinig edelen aan die stimulus zullen weerstaan. Nu moet de paus alleen nog de juiste term vinden om deze militaire pelgrimstocht de nodige glans te geven. Aangezien het meest tot de verbeelding sprekende relikwie in Jeruzalem het 'ware kruis' is waar Jezus aan gestorven is, moet hij niet lang nadenken. Het concept van 'de kruistocht' lijkt geboren en dat dit met bladgoud verguld object slechts enkele splinters van het echte kruis bevat is bijzaak. Eenmaal Urbanus II al zijn pionnen op het schaakbord heeft klaargezet, roept hij op de synode in Clermont voor een massa gelovigen de eerste kruistocht uit om Jeruzalem van de 'verderfelijke moslims' te bevrijden. God wil het...Deus vult!

Over de achterliggende redenen en doelstellingen wordt uiteraard geen woord gerept. Het hoeft geen betoog dat Urbanus II zijn donderpreek met veel ovatie wordt ontvangen bij de aanwezige toehoorders. Eén van de eerste ridders die zich daar al meteen voor